

Sag C-276/20

Anmodning om præjudiciel afgørelse

Dato for indlevering:

24. juni 2020

Forelæggende ret:

Landgericht Erfurt (Tyskland)

Afgørelse af:

15. juni 2020

Sagsøger:

A, G, E

Sagsøgt:

B AG

– [udelades] –

Landgericht Erfurt

[udelades]

C-276/20 – 1

Forelæggelseskendelse

I sagen mellem

_____ A _____, G _____, E _____

– sagsøger –

[udelades]

mod

B _____ AG, repræsenteret af direktøren, B _____, W _____

– sagsøgt –

[udelades]

vedrørende erstatning som følge af »dieselskandalen«

har Landgericht Erfurts (den regionale ret i første instans i Erfurt, Tyskland) ottende afdeling for civile sager

[udelades]

som enedommer den 15. juni 2020

afsagt følgende kendelse: [Org. s. 2]

- I. [Udelades]
- II. Den Europæiske Unions Domstol forelægges i henhold til artikel 267 TEUF følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse:
  1. Kræver EU-retten, navnlig effektivitetsprincippet og EU's grundlæggende rettigheder, at der i tilfælde af en bil- eller motorproducents tilsidesættelse af de europæiske godkendelsesregler og de europæiske udstødningsnormer ikke foretages modregning af den faktiske benyttelse af køretøjet i køberens skade? Gælder et sådant forbud mod fradrag under alle omstændigheder i tilfælde af, at en producent urimeligt og forsætligt forvolder kunden skade?
  2. Er den forelæggende ret en uafhængig og upartisk domstol som omhandlet i artikel 267 TEUF sammenholdt med artikel 19, stk. 1, tredje punktum, TEU samt artikel 47, stk. 2, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder?

Præmisser

A. De faktiske omstændigheder og hovedsagen

Tvisten i hovedsagen er en af de mange »dieselsager«, i hvilke der i hele Europa gøres erstatningskrav gældende mod producenter af biler eller motorer, som er udstyret med en ulovlig manipulationsanordning.

Sagsøgeren købte den 2. juni 12 en ny personbil af en automobilforhandler [udelades]. Bilen er udstyret med en dieselmotor med udstødningsnorm Euro 5, som stammer fra sagsøgte [udelades]. Denne motor er forsynet med en software,

som reducerer udledningen af nitrogenoxid på prøvestanden i forhold til normal kørsel.

Bilen blev udleveret til sagsøgeren og indregistreret første gang den 20. juli 2012 efter betaling af købsprisen på 21 000,00 EUR brutto. I forbindelse med en »tilbagekaldelse« fik sagsøgeren den 25. juni 2018 foretaget en såkaldt softwareopdatering. Hun anlagde sag i september 2018 og har nedlagt påstand om betaling af 21 000,00 EUR, dvs. den fulde købspris, og renter allerede fra den 20. juli 2012, mod tilbagelevering af bilen. [Org. s. 3]

B. Præjudicielle spørgsmål og betydningen for afgørelsen

I. Det første spørgsmål

1. Den tyske retsstilling i tilfælde som det foreliggende er i vidt omfang afklaret. Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen, Tyskland) har i en principiel dom [udelades] fastslået, at sagsøgte hæfter i henhold til § 826 i Bürgerliches Gesetzbuch (borgerlig lovbog, herefter »BGB«), dvs. på grund af »urimelig, forsætlig skadevoldelse« (BGH, dom af 25.5.2020, VI ZR 252/19 [udelades]). Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen) lægger i denne forbindelse til grund, at der er tale om en ulovlig manipulationsanordning som omhandlet i artikel 5, stk. 2, første punktum, i forordning 715/2007/EF (jf. også generaladvokat E. Sharpstons forslag til afgørelse af 30.4.2020, C-693/18 [udelades]).

a) Denne hæftelse for producenten af en bil eller motor fører til en »tilbageførsel af aftalen«. Den skadelidte køber kan forlange skadeserstatning af producenten mod tilbagelevering af bilen. I denne forbindelse lægges den oprindeligt betalte købspris til grund som skade.

b) Det omtvistede og endnu ikke endeligt afklarede spørgsmål er skadeserstatningens konkrete størrelse. I den foreliggende sag er der især to centrale økonomiske spørgsmål, nemlig dels om og i hvilket omfang der skal tages hensyn til køberens faktiske benyttelse af bilen med henblik på en nedsættelse af erstatningen, og dels om og i hvilket omfang, navnlig fra hvilket tidspunkt, der skal beregnes renter af den erstatning, som producenten skal betale.

c) Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen, Tyskland) ønsker at modregne den faktiske benyttelse (»kørte kilometer«), der har fundet sted i den mellemliggende tid, dvs. trække den fra købsprisen, så erstatningen nedsættes.

Dette er på ingen måde obligatorisk i henhold til tysk ret, og vægtige argumenter taler imod det [udelades]. Navnlig skal en udligning af eventuelle fordele – i den foreliggende sag den faktiske benyttelse af bilen – være rimelig for skadelidte, og skadevolderen må ikke blive aflastet i urimeligt omfang [udelades].

d) Den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt et sådant fradrag er i overensstemmelse med det EU-retlige effektivitetsprincip og forpligtelsen til at

fremme anvendelsen af rettighederne og principperne i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (chartrets artikel 51, stk. 1, andet punktum) [org. s. 4], hvilket er relevant for afgørelsen. Desuden kommer en opregning af fordele og ulemper næppe i betragtning på grund af analog anvendelse af reglerne om køb af forbrugsvarer.

aa) Det EU-retlige effektivitetsprincip kræver, at anvendelsen af national ret ikke gør udøvelsen af de ved EU-retten sikrede rettigheder og krav umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig (jf. chartrets artikel 47, artikel 19 TEU). De formål, som forfølges med EU-retten, må heller ikke gøres umulige eller uforholdsmæssigt vanskelige.

De mål og formål, som forfølges med EU's regler om godkendelse og emissioner, opnår kun virkning i praksis, hvis begåede overtrædelser sanktioneres, og fremtidige overtrædelser forhindres (jf. også artikel 46 i direktiv 2007/46/EF). Der er behov for en effektiv sanktion med afskrækkende virkning for at sikre målene om høj trafikssikkerhed, et højt niveau af sundheds- og miljøbeskyttelse, rationel energiudnyttelse, effektiv tyverisikring og i givet fald forbrugerbeskyttelse. Dette skal de nationale domstole tage hensyn til (jf. Domstolens dom af 3.10.2013, C-32/12).

Begge dele – sanktionering og præventiv virkning – synes dog at blive draget i tvivl, hvis lovovertrædelser »kan betale sig«, dvs. i vidt omfang kan begås uden risiko. Den modregning, som Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen, Tyskland) foretager, kan set fra et EU-retligt synspunkt føre til en urimelig aflastning af skadevolderen. På grund af den forløbne tid kommer en udligning af fordele nemlig i stigende grad producenterne til gode, mens de skadelidte købere kan blive bebyrdet i urimelig grad. Der kan således være et stærkt incitament til alligevel at begå lovovertrædelser og trække opfyldelsen af kravet urimeligt i langdrag.

I hvert fald fører en længere sagsbehandlingstid til en stadig mindre »skade«. Tyske domstole har allerede behandlet tilfælde, hvor fordelen ved benyttelsen, som blev beregnet efter de herfor gældende retningslinjer, oversteg den oprindelige købspris. I sådanne tilfælde er der i sidste ende ikke længere en skade, som skal erstattes. Også i hovedsagen ville resultatet blive en betydelig nedsættelse af det erstatningsbeløb, som sagsøgte skal betale mod udlevering af bilen. Allerede på tidspunktet for sagens anlæggelse i september 2018 skal sagsøgeren have kørt omkring 130 000 km, hvilket fører til et fradrag på 9 000,00 EUR.

bb) Ligesom effektivitetsprincippet kan også EU's grundlæggende rettigheder være til hinder for at tage hensyn til den faktiske benyttelse [udelades].

Chartret om grundlæggende rettigheder finder anvendelse i den foreliggende sag, dvs. det binder og forpligter Den Europæiske Union samt medlemsstaterne (chartrets artikel 51, stk. 1). Den omstændighed, at EU-retten – i den foreliggende

sag godkendelseslovgivningen – finder anvendelse, indebærer nemlig og er betinget af, [org. s. 5] at de grundlæggende rettigheder, som er sikret ved chartret, finder anvendelse (Domstolens dom af 26.1.2013, C-627/10, præmis 21).

I materiel henseende er især retten til livet (chartrets artikel 2, stk. 1) og retten til respekt for den fysiske og mentale integritet (chartrets artikel 3, stk. 1) relevante som »økologisk menneskeret«. Disse grundlæggende rettigheder har på grund af deres nære forbindelse til menneskets værdighed i chartrets artikel 1 en direkte virkning for tredjemand eller horisontal virkning. De har således bindende virkning mellem private i en civil tvist (jf. Domstolens dom af 17.4.2018, C-414/16, præmis 76 ff.). Hertil kommer principperne om sundhedsbeskyttelse i chartrets artikel 35, miljøbeskyttelse i chartrets artikel 37 og forbrugerbeskyttelse i chartrets artikel 38. Alle disse grundlæggende rettigheder og principper medfører vidtrækkende beskyttelsesforpligtelser, som domstolene skal tage hensyn til [udelades].

cc) Endelig er det muligt, at vurderingerne fra lovgivningen om køb af forbrugsgoder (direktiv 1999/44/EF) skal overføres på den foreliggende sag. Således må sælgeren, såfremt han har solgt en mangelfuld forbrugsvarer, ikke kræve erstatning fra forbrugeren for brugen af den mangelfulde vare, indtil denne erstattes med en ny vare (Domstolens dom af 17.4.2008, C-404/06).

e) Skal modregningen i hvert fald undlades, hvis producenten – som i det foreliggende tilfælde – forsætligt og urimeligt har forvoldt køberen skade? Herom har Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen, Tyskland) præciseret, at sagsøgte i forbindelse med en strategisk beslutning, som sagsøgte traf i forbindelse med udviklingen af motorer, om at opnå typegodkendelsen gennem bevidst vildledning af den tyske myndighed for motorkøretøjer og markedsføre de således mangelfulde køretøjer målrettet udnyttede købernes gode tro og tillid [udelades]. Baggrunden skal have været en interesse i reducerede omkostninger, profitmaksimering og konkurrencefordele.

f) Afslutningsvis opstår spørgsmålet, netop hvis der tages hensyn til den faktiske benyttelse af bilen med henblik på at nedsætte erstatningen, om effektivitetsprincippet og EU's grundlæggende rettigheder ville blive respekteret ved, at den faktisk tilkendte erstatning – i en vis forstand som kompensation – skulle forrentes mærkbart.

Tysk ret indeholder bestemmelser, hvorefter der ikke kun skal betales procesrenter, dvs. renter fra sagens anlæggelse (BGB's § 291), men – tidsmæssigt fremrykket – fra skadevolderens forsinkelse med erstatningsydelsen (BGB's § 286, § 288), eller, endnu mere vidtgående, [org. s. 6] fra betalingen af købsprisen (BGB's § 849, § 246).

2. Domstolens besvarelse og dens betragtninger vedrørende det første spørgsmål og alle de hermed forbundne aspekter er relevante for afgørelsen og har store økonomiske konsekvenser for procesdeltagerne. I hovedsagen har

sagsøgeren nedlagt påstand om skadeserstatning svarende til den af hende betalte købspris, dvs. den fulde pris uden fradrag for de kilometer, hun har kørt. Endvidere kræver hun, støttet på BGB's § 849, renter fra den 20. juli 2012, dvs. dagen for betalingen af købsprisen.

II. Det andet spørgsmål

1. Den forelæggende civile domstol i delstaten Thüringen deler Verwaltungsgericht Wiesbadens (forvaltningsdomstolen i Wiesbaden, Tyskland) betænkeligheder og tvivl med hensyn til de tyske domstoles institutionelle uafhængighed og forelæggelseskompetence som omhandlet i artikel 267 TEUF [udelades]. Der henvises til Verwaltungsgericht Wiesbadens (forvaltningsdomstolen i Wiesbaden) forelæggelse af 28. marts 2019 og den for Domstolen verserende sag ([udelades] C-272/19 [udelades]).

a) Domstolen har gentagne gange haft lejlighed til at fortolke og anvende de grundlæggende normer om domstolens uafhængighed i artikel 19 TEU og chartrets artikel 47. Desuden præciserede den kravene til forelæggelsesproceduren i henhold til artikel 267 TEUF. Der ses ingen grund til at anlægge andre standarder for artikel 267 TEUF end for artikel 19 TEU og artikel 47 i Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder. Domstolen lægger med rette til grund, at der er en tæt sammenhæng mellem disse grundlæggende EU-retlige normer (jf. Domstolens dom af 25.7.2018, C-216/18, præmis 54, samt Domstolens dom af 27.2.2018, C-64/16, præmis 38, 41 ff., og Domstolens dom af 16.2.2017, C-503/15, præmis 36 ff.).

Meget taler desuden for, at de standarder, som Domstolen har opstillet for datatilsynsmyndigheders »fulde uafhængighed« (Domstolens dom af 9.3.2010, C-518/07), i særlig grad gælder for domstole, som har til opgave at realisere de grundlæggende rettigheder.

b) Ifølge Domstolens faste praksis skal en domstol kunne udøve sit hverv helt uafhængigt og uden at være underlagt noget hierarkisk forhold eller stå i afhængighedsforhold til nogen og uden at modtage ordrer eller instrukser fra nogen (jf. blot Domstolens af 16.2.2017, C-503/15, præmis 36 ff.). Kun på denne måde er dommerne beskyttet mod indgreb og pres udefra, der kan bringe deres uafhængige bedømmelse [org. s. 7] i fare for så vidt angår de tvister, der forelægges for dem. Kun på denne måde fjernes enhver rimelig tvivl i offentligheden om, at retterne er uimodtagelige for påvirkninger udefra og neutrale i forhold til de interesser, som står over for hinanden.

c) Den nationale forfatningsmæssige situation i Tyskland og Thüringen lever ikke op til disse krav (om den tyske anklagemyndigheds manglende uafhængighed, jf. allerede Domstolens dom af 27.5.2019, C-508/18 m.fl.). Den kender kun en funktionel uafhængighed for dommerne på kerneområdet for domstolsaktiviteten, en personlig uafhængighed. Denne er imidlertid ikke tilstrækkelig til at beskytte mod enhver ydre påvirkning. Domstolens

institutionelle uafhængighed, som er en forudsætning for dette, er nemlig på ingen måde sikret. Den enkelte dommers uafhængighed sikres imidlertid gennem retsvæsenets uafhængighed som helhed.

Retsvæsenets organisation og retspraksis i Thüringen lever ikke op til de standarder, som europæisk forfatningsret og Den Europæiske Unions Domstol opstiller for domstolenes uafhængighed (jf. blot Domstolens dom af 19.11.2019, C-585/18, m.fl., præmis 121 ff., endvidere Domstolens dom af 24.6.2019, C-619/18, samt Domstolens dom af 25.7.2018, C-216/18). Det drejer sig om følgende:

aa) Domstolenes organisation og forvaltning hører i Thüringen – som i alle de øvrige tyske delstater – under den udøvende magt, som er overordnet domstolene og styrer dem personalemæssigt og materielt. Justitsministerierne træffer afgørelse om stillinger og antallet af dommere ved en domstol samt domstolenes materielle midler. Desuden udnævnes og forfremmes dommerne af justitsministrene. Den tilgrundliggende bedømmelse af dommerne påhviler ministerierne og retspræsidenterne, som – bortset fra deres egen eventuelle aktivitet som dommer – må henregnes til den udøvende magt. Justitsministrene og retspræsidenterne, som er underordnet ministrene og bundet af deres anvisninger, fungerer i praksis som »gatekeeper«. Præsidenterne udøver desuden tjenstligt tilsyn med samtlige dommere.

bb) Det er desuden kendetegnende for Tyskland og Thüringen, at der forekommer talrige formelle og uformelle sammenfletninger og personlige forbindelser mellem den dømmende og den udøvende magt. Således kan dommere f.eks. blive pålagt opgaver i forbindelse med justitsforvaltningen. Især den traditionelle praksis med at udsende dommere til delstats- og forbundsministerier møder betænkeligheder. Ofte er udsendte dommere integreret i et ministeriums hierarki i årevis. Det er heller ikke usædvanligt med flere skift mellem ministerier og domstole, selv mellem status som dommer og status som tjenestemand.

Den forelæggende enedommer har selv været berørt af tre sådanne udsendelser, nemlig to gange [org. s. 8] til Thüringens justitsministerium og desuden til Thüringens statssekretariat.

Den personalemæssige sammenfletning mellem den udøvende og den dømmende magt er ikke kun i strid med EU-retten, men også med de globalt gældende Bangalore Principles of Judicial Conduct (jf. Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct, www.unodc.org, s. 36: »*The movement back and forth between high-level executive and legislative positions and the judiciary promotes the very kind of blurring of functions that the concept of separation of powers intends to avoid.*«).

cc) Især de uformelle praksisser forekommer undertiden arbitrære. Mens domstolene udadtil er garanter for uvilkårlighed, er dommerne også udsat for risiko for vilkårlighed og administrativ decisionisme på grund af uformelle

praksisser. I den seneste tid er der på grund af en voksende bevidsthed om problemet blevet indført såkaldte »interesseoplysningsprocedurer«, således også for nylig i Thüringen, f.eks. for udsendelser og prøveansættelser ved Obergerichte (øverste regionale domstole) eller for ledelsen af arbejdsfællesskaber for juridiske praktikanter, men der mangler indtil videre en mulighed for prøvelse ved domstolene.

dd) Alt dette giver den udøvende magt mulighed for at påvirke den dømmende magt på uacceptabel vis. Hertil hører også indirekte, subtile og psykologiske påvirkninger. Der består en reel risiko for »belønning« eller »afstraffelse« for en bestemt beslutningsadfærd (jf. Bundesverfassungsgerichts (forbundsdomstol i forfatningsretlige sager, Tyskland) kendelse af 22.3.2018, 2 BvR 780/16, [udelades] præmis 57 og 59).

ee) Den tætte sammenfletning mellem det tyske retsvæsen og den udøvende magt, hierarkiseringen og den institutionelle afhængighed har rødder i det 19. århundredes tyske øvrighedsstat og nationalsocialisternes »førerprincip« – en lang skygge fra fortiden. Organisationen af det tyske retsvæsen som helhed er med hensyn til det tjenstlige tilsyn baseret på den såkaldte præsidentmodel (i den nationalsocialistiske periode sågar misbrugt i form af en overførelse af »førerprincippet« på domstolene [udelades]).

Den udøvende magts store indflydelse på personalebeslutninger i retsvæsenet er ikke en del af den tyske retskultur. Retsvæsenets struktur, som stammer fra den førdemokratiske periode, opstiller ikke tilstrækkelige hindringer for en politisk instrumentalisering. Der mangler såkaldt »constitutional resilience« [udelades].
[Org. s. 9]

ff) Sammenfletningen af magtinstanserne i Thüringen, som ikke kun er uformel, men også institutionel, kan i det væsentlige udledes af følgende normer:

Artikel 89, stk. 2, i Thüringens forfatning fastsætter: Afgørelse om dommernes foreløbige ansættelse træffes af justitsministeren, afgørelse om deres ansættelse på livstid træffes af denne med samtykke fra dommerudnævnelsesrådet. I henhold til artikel 89, stk. 4, i Thüringens forfatning fastsættes de nærmere bestemmelser ved lov.

Tilsvarende fastsættes det i § 3, stk. 1, i Thüringer Richter- und Staatsanwältengesetz (Thüringens lov om dommere og statsadvokater, herefter »ThürRiStAG«), at justitsministeren udnævner og afskediger dommere og statsadvokater. I henhold til § 3, stk. 2, i ThürRiStAG er justitsministeriet øverste tjenstlige myndighed i henhold til denne lov for dommere og statsadvokater; i henhold til § 3, stk. 3, i ThürRiStAG er justitsministeren også medlem af dommerudnævnelsesrådet.

I henhold til § 3 og § 63 i ThürRiStAG er det også justitsministeren som øverste tjenstlige myndighed, der træffer endelig og bindende afgørelse om forfremmelser både med hensyn til proceduren og resultatet. I henhold til § 63, stk. 3, tredje

punktum, i ThürRiStAG kan ministeren i forbindelse med tildeling af en forfremmelse, hvis der foreligger dissens mellem dommerudnævnelsesrådet og justitsministeren, på ny foreslå en ansøger eller slå stillingen op igen (»vetoret«).

Desuden indeholder delstatsbestemmelserne om gennemførelse af retsvæsenets organisation adskillige regler, som fremhæver sammenfletningen mellem magtinstanser og den udøvende magts stærke indflydelse. I henhold til § 3 i Thüringer Gesetz zur Ausführung des Gerichtsverfassungsgesetzes (Thüringens lov om gennemførelse af lov om domstolens organisation, herefter »AGGVG«) fastsætter justitsministeriet antallet af kamre og afdelinger ved domstolene. Indholdsmæssigt tilsvarende ordninger findes f.eks. for det forvaltningsretlige område i § 1, stk. 4, og § 2 i Thüringer Gesetz zur Ausführung der Verwaltungsgerichtsordnung (Thüringens lov om gennemførelse af lov om forvaltningsdomstolene, herefter »AGVwGO«). Hertil kommer det tjenstlige tilsyn. I henhold til § 10, stk. 1, i AGGVG udøves det tjenstlige tilsyn af:

1. justitsministeriet med delstatens almindelige domstole og anklagemyndigheder
2. præsidenten for Oberlandesgericht (regional appelret) og præsidenten for Landgericht (regional ret i første instans) med domstolene i deres område.

I denne forbindelse er præsidenterne selv underlagt tjenstligt tilsyn [udelades].

gg) De deltagelses- og medbestemmelsesrettigheder, som dommerne i Thüringen har, og de tilgængelige retsmidler udgør ikke et tilstrækkeligt korrektiv. For det første har [org. s. 10] dommernes repræsentationer kun i begrænset omfang fuld medbestemmelse i henhold til § 40 i ThürRiStAG; medbestemmelsen svarer langt fra til delstatens tjenstemænds medbestemmelse.

For det andet er der store hindringer for de interne retsmidler, som kommer i betragtning ved indgreb i dommernes uafhængighed. At indbringe en sag for domstolen for dommertjenesten udgør en betydelig belastning og er undertiden forbundet med store karrieremæssige og sociale konsekvenser. Det må ikke negligeres, at retsmidlet i reglen er rettet mod foranstaltninger fra tjensteforesattes, dvs. retspræsidenters side, og at disse varetager bedømmelsessystemet og dermed »styrer« forfremmelser og arbejdsområder. Forud for en indbringelse af en sag for domstolen for dommertjenesten i Thüringen går desuden en omstændelig indsigelsesprocedure, som håndteres af den udøvende magt.

d) Disse mangler kan skabe rimelig tvivl i offentligheden om, at de tyske domstole i tilstrækkeligt omfang er beskyttet mod indgreb og påvirkninger udefra, navnlig fra den udøvende magts side. Der kan desuden opstå rimelig tvivl om, at domstolene er uimodtagelige for direkte eller indirekte påvirkninger udefra. I sidste ende er der også risiko for en retsanvendelse, som er styret af interesser, dvs. en manglende neutralitet med hensyn til parternes modstridende interesser (jf. vedrørende disse kriterier Domstolens dom af 19.11.2019, C-585/18 m.fl.).

e) Princippet om adskillelse af den udøvende og den dømmende magt fremhæves også i praksis fra Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg. Således har den for nylig udtrykt tvivl om, hvorvidt notarafdelingen ved Oberlandesgericht Celle (den regionale appelret i Celle, Tyskland) er uafhængig og upartisk (Menneskerettighedsdomstolens dom af 30.1.2020, nr. 29295/16 [udelades]). Den omstændighed, at dommerne ved denne afdeling med hensyn til deres karriere og eventuelle disciplinærsager mod dem er underlagt Oberlandesgericht-præsidentens (præsidenten for den regionale appelret) forvaltningsautoritet, kan vække objektivt rimelig tvivl hos sagsøgeren.

f) Verwaltungsgericht Wiesbaden (forvaltningsdomstolen i Wiesbaden, Tyskland) tager i praksis udgangspunkt i sager for forvaltningsdomstolene, hvor det pågældende justitsministerium er procesdeltager, f.eks. i tjenestemandstvister eller i tvister mellem konkurrenter.

De civile domstole træffer ofte afgørelse i sager, hvor deres egen delstat eller Forbundsrepublikken Tyskland er procesdeltager. Dette gælder f.eks. store byggeprojekter eller statens ansvar. I sådanne tilfælde er det tvivlsomt, om domstolene på grund af deres institutionelle afhængighed i forhold til den udøvende magt som part eller procesdeltager i tvisten har den nødvendige egenskab af neutral udenforstående (jf. om dette væsentlige krav til uafhængigheden blot Domstolens dom af 9.10.2014, C-222/13, præmis 29, og Domstolens dom af 22.12.2010, [org. s. 11] C-517/09, præmis 38).

Kun en »udfrielse« af retsvæsenet fra den udøvende magts bånd, på samme måde som den allerede har fundet sted i mange andre medlemsstater, dvs. etablering af selvstændige judicielle strukturer med tilstrækkelige finansielle midler og et begrænset hierarki, kan fortsat sikre den tyske retspraksis' høje kvalitet og »good judging«, som en betingelse for muligheden for at have tillid til retsvæsenet.

2. Forelæggelsens berettigelse i henhold til artikel 267 TEUF og anmodningen om Domstolens fortolkning af artikel 19, stk. 1, tredje punktum, TEU, og artikel 47, stk. 2, i Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder, er væsentlige for afgørelsen og ikke af hypotetisk karakter. De står i en tæt og uløselig sammenhæng med hovedsagen og den forelæggende rets konkrete situation (jf. Domstolens dom af 27.2.2018, C-64/16, præmis 19 ff.). Især følgende faktiske og retlige omstændigheder er relevante:

a) I hovedsagen skal retten – som EU-retsinstans – træffe afgørelse om spørgsmål vedrørende EU-rettens anvendelse og fortolkning, i den foreliggende sag den europæiske godkendelseslovgivning i forbindelse med det i artikel 19 TEU og chartrets artikel 47 forankrede EU-retlige effektivitetsprincip og EU's grundlæggende rettigheder. Hovedsagen har en tæt tilknytning til EU-retten.

b) I denne forbindelse opstår det processuelle problem, om og under hvilke forudsætninger der overhovedet består en forelæggelsesberettigelse. Domstolen anses for at have kompetence og beføjelse til at forsyne den nationale ret med de

fortolkningsdata vedrørende EU-retten, der kan bidrage til en løsning af spørgsmålet om en forelæggelsesberettigelse (jf. Domstolens dom af 19.11.2019, C-585/18 m.fl., præmis 100). Når Domstolen har kompetence og berettigelse til at afklare processuelle indledende spørgsmål henholdsvis spørgsmål om fortolkningen af processuelle bestemmelser i EU-retten, som den pågældende forelæggende ret skal anvende for at træffe sin afgørelse (jf. Domstolens dom af 26.3.2020, C-558/18 m.fl., præmis 50), må dette i særlig grad gælde for spørgsmål vedrørende den forelæggende rets nødvendige egenskaber.

c) Der er desuden en tæt og uløselig sammenhæng mellem de præjudicielle spørgsmål vedrørende »dieselskandalen« og den forelæggende rets status. Staten er i væsentligt omfang involveret i sagsøgte. I betragtning af de økonomiske og arbejdsmarkedspolitiske interesser, der er knyttet til den tyske bilindustri, netop i pandemi-tiden, og på grund af den store mængde af sager hviler der et overordentligt stort pres på domstolene. Det er også blevet bemærket, at civile domstole med nærhed til sagsøgte – til forskel fra [org. s. 12] langt de fleste lavere tyske retsinstanter og nu også Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen, Tyskland) – har afvist søgsmålene mod sagsøgte.

d) Derudover er en skrivelse fra præsidenten for Oberlandesgericht Dresden (den regionale appelret i Dresden, Tyskland) af 9. april 2020 [udelades] af væsentlig betydning. Denne skrivelse, som er adresseret til samtlige præsidenter for de tyske Oberlandesgerichte (regional apperetter) er blevet omdelt og udbredt i retsvæsenet i Thüringen og nåede også den forelæggende enedommer.

Opfordringen til at undersøge, om den fortsatte behandling og afgørelse af dieselsager kan »udsættes«, kan øve en direkte påvirkning. Dette gælder i særlig grad for den afvisende holdning over for »*chancen for fuld tilbagebetaling af købsprisen uden nogen form for fradrag for en – eventuelt årelang – benyttelse af bilen*«, som kommer tydeligt til udtryk i brevet. Netop dette er imidlertid genstanden for det første præjudicielle spørgsmål.

e) Hertil kommer en tiltagende kritisk holdning i Tyskland over for forelæggelser, i hvert fald for så vidt angår forelæggelser fra lavere retsinstanter, som går så vidt som til en opfordring til at beskære de lavere retsinstanter forelæggelsesberettigelse. Således har den afgående vicepræsident for Bundesverfassungsgericht (forbundsdomstol i forfatningsretlige sager, Tyskland) Ferdinand Kirchhof udtalt, at de lavere domstolsinstanternes forelæggelsesbeføjelse begunstiger en omgåelse af de højere instanser og tenderer til at opsplitte retspraksis [udelades].

Alt dette kan føre til, at lavere retsinstanter i Tyskland afholdes fra forelæggelser (om den ubegrænsede og ubegrænselige forelæggelsesret, jf. Domstolens dom af 26.3.2020, C-558/18 m.fl., præmis 55 ff.).

[Udelades]

ARBEJDSDOKUMENT